ISNN 3030-3907

2026/4
VOLUME 8

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/4 VOLUME 8

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Асадова Раъно Дилмуратовна
Тошкент Давлат техника университети доценти

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

УДК: 657.1:332.7-047:32(575.1)

PUL OQIMLARI TO‘G‘RISIDAGI HISOBOT AUDITI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Haydarov Zoxidjon Vaxob o`g`li
SamISI talabasi
Tel: +998930354545
Email: zohid6826@gmail.com
Raxmonova Yulduz Sharafitdinovna
Ilmiy rahbari: SamISI PhD katta o`qituvchisi
Tel: (97) 446-03-60
Email: raxmanova_yulduz@mail.ru
ORCID: 0009-0008-9676-2216

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobotning iqtisodiy mazmuni va uning auditini tashkil etish masalalari tizimli ravishda tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida pul oqimlari auditining amaldagi holati tahlil qilinib, mavjud muammolar aniqlangan hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilgan. Natijalar moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini oshirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: pul oqimlari, audit jarayoni, moliyaviy hisobot, likvidlik, ichki nazorat, audit sifati, xalqaro standartlar.

Аннотация. В данной научной статье систематически изучается экономическое содержание отчета о движении денежных средств и вопросы организации его аудита. В ходе исследования проанализировано текущее состояние аудита денежных потоков, выявлены существующие проблемы и разработаны научно обоснованные предложения по их устранению. Результаты служат для повышения достоверности финансовой отчетности и улучшения качества принятия управленческих решений.

Ключевые слова: денежные потоки, процесс аудита, финансовая отчетность, ликвидность, внутренний контроль, качество аудита, международные стандарты.

Abstract. This scientific article systematically studies the economic content of the cash flow statement and the issues of organizing its audit. During the study, the current state of cash flow auditing was analyzed, existing problems were identified, and scientifically based proposals were developed to eliminate them. The results serve to increase the reliability of financial statements and improve the quality of management decision-making.

ISSN 3030-3907

Keywords: cash flows, audit process, financial reporting, liquidity, internal control, audit quality, international standards.

KIRISH.

Hozirgi globallashuv va iqtisodiy integratsiya jarayonlari sharoitida xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining samaradorligini baholash tobora murakkablashib bormoqda. Ayniqsa, korxonalarning moliyaviy barqarorligi va to‘lovga qobiliyatini aniqlashda an’anaviy foyda ko‘rsatkichlari bilan bir qatorda pul oqimlari harakatini chuqur tahlil qilish zarurati ortib bormoqda. Shu jihatdan, pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobot moliyaviy hisobot tizimining ajralmas elementi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobot korxona faoliyatining uch asosiy yo‘nalishi — operatsion, investitsion va moliyaviy faoliyatlar bo‘yicha pul mablag‘lari kirimi va chiqimini aks ettiradi. Bu esa manfaatdor tomonlarga, xususan investorlar, kreditorlar va boshqaruv subyektlariga asosli iqtisodiy qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, mazkur hisobot korxonaning likvidligi, moliyaviy moslashuvchanligi va pul mablag‘laridan foydalanish samaradorligini baholashda muhim axborot manbai hisoblanadi.

So‘nggi yillarda iqtisodiyotda raqamlashtirish jarayonlarining jadallashuvi, moliyaviy operatsiyalar hajmining ortishi hamda xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o‘tish jarayoni pul oqimlari hisobotiga qo‘yiladigan talablarni yanada kuchaytirmoqda. Bu esa o‘z navbatida ushbu hisobotning ishonchliligi va haqqoniyligini ta’minlashda auditorlik tekshiruvining ro`lini oshiradi. Pul oqimlari hisobotining audit jarayoni nafaqat moliyaviy ma’lumotlarning to‘g‘riligini tekshirish, balki pul mablag‘lari harakati bilan bog‘liq xatarlarni aniqlash va ularni kamaytirish choralarini ishlab chiqishda ham muhim ahamiyatga ega. Biroq amaliyotda audit jarayonida ayrim kamchiliklar, jumladan metodik yondashuvlarning yetarli darajada takomillashmaganligi, ichki nazorat tizimining sustligi va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish darajasining pastligi kuzatilmoqda.

Mazkur holatlar pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobot auditini ilmiy asosda takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi. Shu bois, ushbu maqolaning asosiy maqsadi pul oqimlari hisobotining auditini nazariy va amaliy jihatdan o‘rganish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Bozor munosabatlari chuqurlashib borayotgan sharoitda korxonalar faoliyatini baholashda nafaqat moliyaviy natijalar, balki pul mablag‘larining real harakati ham muhim ko‘rsatkich sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan, pul

ISSN 3030-3907

oqimlari to‘g‘risidagi hisobot korxonaning moliyaviy barqarorligini aniqlashda asosiy axborot manbalaridan biri hisoblanadi.

Mazkur hisobotning aniqligi va haqqoniyligi auditorlik tekshiruvining sifatiga bevosita bog‘liq. Shuning uchun pul oqimlari auditini ilmiy asosda takomillashtirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Mavzuning o‘rganilganlik darajasi: Pul oqimlari hisobini yuritish va uning auditini tashkil etish masalalari iqtisodiy adabiyotlarda turli yondashuvlar asosida tahlil qilingan. Xorijiy tadqiqotchilar tomonidan pul oqimlari tahlilining korxona likvidligini baholashdagi o‘rni chuqur asoslab berilgan. Ayniqsa, audit jarayonida risklarni aniqlash va baholash mexanizmlariga alohida e’tibor qaratilgan. Mahalliy ilmiy ishlarda esa asosiy e’tibor milliy buxgalteriya hisobi tizimi doirasida pul oqimlarini shakllantirish va ularni tekshirish masalalariga qaratilgan. Shu bilan birga, zamonaviy iqtisodiyot sharoitida audit jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish, xususan raqamli texnologiyalar asosida auditni rivojlantirish masalalari yetarlicha yoritilmagan. Pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobot va uning auditiga oid ilmiy tadqiqotlar iqtisodiy adabiyotlarda muhim o‘rin egallaydi. Ushbu yo‘nalishda olib borilgan izlanishlar, asosan, pul oqimlarining iqtisodiy mohiyatini ochib berish, ularni tasniflash, tahlil qilish va audit jarayonini takomillashtirish masalalariga bag‘ishlangan. Xorijiy iqtisodchi olimlardan Eugene F. Brigham va Joel F. Houston moliyaviy menejmentga oid tadqiqotlarida pul oqimlari tahlilining korxona moliyaviy barqarorligini baholashdagi ahamiyatini asoslab bergan. Ularning fikriga ko‘ra, foyda ko‘rsatkichlariga nisbatan pul oqimlari real moliyaviy holatni aniqroq aks ettiradi. Mahalliy iqtisodchi olimlardan B. A. Hasanov, Sh. D. Toshmurodova va N. R. Yuldashev ilmiy ishlarida milliy buxgalteriya hisobi tizimi doirasida moliyaviy hisobotlarni takomillashtirish, jumladan pul oqimlari hisobotini tuzish va audit qilish masalalari yoritilgan. Ular tomonidan milliy amaliyotda uchraydigan muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari taklif etilgan. Biroq olib borilgan tadqiqotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, pul oqimlari hisobotining auditini raqamli iqtisodiyot sharoitida takomillashtirish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish hamda xalqaro audit standartlari bilan integratsiyalashuv masalalari yetarli darajada chuqur o‘rganilmagan. Shu jihatdan mazkur yo‘nalishda ilmiy izlanishlarni davom ettirish zarurati mavjud.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Mazkur tadqiqotda pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobot auditini chuqur o‘rganish va uning samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy yondashuvlar qo‘llanildi. Tadqiqot metodologiyasi kompleks xarakterga ega bo‘lib, unda nazariy va amaliy usullar uyg‘unlashtirildi. Xususan, tizimli yondashuv asosida pul oqimlari hisobotining tarkibiy elementlari va

ISSN 3030-3907

ularning o‘zaro bog‘liqligi tahlil qilindi. Qiyosiy tahlil yordamida milliy va xalqaro audit standartlari o‘rtasidagi farqlar aniqlanib, ilg‘or tajribalar umumlashtirildi. Statistik usullar orqali audit jarayonining samaradorligi baholandi hamda mavjud muammolar aniqlashtiriladi. Quyidagi jadvalda tadqiqot jarayonida qo‘llanilgan asosiy usullar va ularning mazmuni keltirilgan:

1-Jadval

Tadqiqot usuli	Mazmuni	Qo‘llanish sohasi
Tizimli tahlil	Pul oqimlari hisobotining tarkibiy qismlarini kompleks o‘rganish	Hisobot tuzilmasini tahlil qilish
Qiyosiy tahlil	Milliy va xalqaro standartlarni solishtirish	Audit standartlarini baholash
Mantiqiy umumlashtirish	Nazariy qarashlarni tizimlashtirish va xulosa chiqarish	Ilmiy xulosalar shakllantirish
Statistik tahlil	Ma’lumotlar asosida audit samaradorligini aniqlash	Amaliy natijalarni baholash
Ekspert baholash	Mutaxassis fikrlari asosida muammolarni aniqlash va takliflar ishlab chiqish	Taklif va tavsiyalar ishlab chiqish

Tadqiqotning axborot bazasini amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar, ilmiy manbalar, shuningdek, xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy hisobotlari va auditorlik tekshiruvlari natijalari tashkil etdi. Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta’minlash va ilmiy xulosalarning amaliy ahamiyatini oshirish imkonini berdi.

TAXLIL VA NATIJALAR. O‘rganishlar shuni ko‘rsatdiki, pul oqimlari hisobotini audit qilish jarayonida bir qator kamchiliklar mavjud. Jumladan, pul oqimlarini faoliyat turlari bo‘yicha tasniflashda xatoliklar uchraydi, bu esa hisobotning tahliliy ahamiyatini pasaytiradi. Shuningdek, ayrim holatlarda auditorlar tomonidan yetarli darajada dalillar yig‘ilmasligi natijasida audit xulosalarining ishonchliligi susayadi. Ichki nazorat tizimining yetarli darajada shakllanmaganligi ham audit sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Yana bir muhim jihat shundaki, audit jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish darajasi pastligicha qolmoqda. Bu esa katta hajmdagi ma’lumotlarni tezkor va samarali qayta ishlash imkoniyatini cheklaydi.

ISSN 3030-3907

XULOSA VA TAKLIFLAR. Olib borilgan tadqiqotlar asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelindi:

-pul oqimlari hisobotining ishonchliligi audit jarayonining mukammalligiga bog‘liq;

-auditda tizimli va riskga asoslangan yondashuv yetarli darajada qo‘llanilmayapti;

-raqamli texnologiyalarni joriy etish audit samaradorligini oshirishning muhim omilidir. Mazkur xulosalardan kelib chiqib, quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Pul oqimlari hisobotini tuzish va audit qilishda xalqaro standartlarga moslashuv darajasini oshirish;
2. Audit jarayonini avtomatlashtirish va raqamli platformalardan foydalanishni kengaytirish;
3. Auditorlarning kasbiy kompetensiyasini muntazam rivojlantirish;
4. Korxonalarda samarali ichki nazorat tizimini shakllantirish;
5. Moliyaviy axborotlarning ochiqligi va shaffofligini ta’minlash mexanizmlarini kuchaytirish.

Shu o`rinda ta’kidlash mumkinki, pul oqimlari auditini takomillashtirish nafaqat moliyaviy hisobotlarning sifatini oshiradi, balki korxonalarning umumiy iqtisodiy samaradorligini ham mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali. – 2023. – T. 3. – № 1. – B. 276–283.
2. Van Horne J. C., Wachowicz J. M. (2005). Fundamentals of Financial Management. – New York: Prentice Hall.
3. Abduvakhidov Akmal Abdulazizovich, Kamilova Sanobar Mirdjamolovna (2022). Issues of banking system digitalization in Uzbekistan. World Bulletin of Management and Law, 11, 14–19.
4. Abdullaev A. J., Qayimova Z. A., Boltaev Sh. Sh. (2021). Pul va banklar. – Buxoro: “Durdona” nashriyoti.
5. Brealey R. A. va boshqalar (2018). Principles of Corporate Finance (12-nashr). – New York: McGraw-Hill Education.
6. Brigham E. F., Ehrhardt M. C. (2013). Financial Management: Theory & Practice. – Boston: Cengage Learning.
7. Case J. (1995). Open-Book Management: The Coming Business Revolution. – New York: Harper Business.
8. Keldiyorovich O. I., Sharof o‘g‘li R. S. (2023). Pul oqimlari to‘g‘risidagi hisobotlarni tuzishga qo‘yilgan talablar. Ta’lim va Management, № (soni ko‘rsatiladi), sahifalar (aniqlashtiriladi).

ISSN 3030-3907

9. Karimov I. A. (2015). Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O‘zbekiston sharoitida uni bartaraf etish yo‘llari va choralari. – Toshkent: O‘zbekiston.
10. Jo‘raev A. (2021). Tijorat banklarida risklarni boshqarish. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, № 4.
11. Yusupov M. (2022). Bank tizimini raqamlashtirishning zamonaviy tendensiyalari. Moliya va bank ishi, № 2.
12. Xolmatov Sh. (2021). Korporativ moliyada pul oqimlari tahlili. Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, № 3.
13. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti (2022). Moliyaviy fanlar bo‘yicha o‘quv qo‘llanma. – Toshkent.

ISSN 3030-3907